

## กฎหมายต้นแบบเพื่อการจัดตั้งศาลสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และวิธีพิจารณาคดีสิทธิมนุษยชน

### MODEL LAW ON ESTABLISHMENT OF THE NATIONAL HUMAN RIGHT COURT AND PROCEDURAL HUMAN RIGHTS CASE

วันที่รับต้นฉบับบทความ: 14 สิงหาคม 2563

วันที่แก้ไขปรับปรุงบทความ: 8 ตุลาคม 2563

วันที่ตอบรับตีพิมพ์บทความ: 19 พฤศจิกายน 2563

อนันต์ เพียรวัฒนะกุลชัย \*

Anan Pianwattanakulchai

#### บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากฎหมายการจัดตั้งศาลสิทธิมนุษยชนแห่งชาติและวิธีพิจารณาคดีสิทธิมนุษยชนในด้านโครงสร้างกฎหมาย หลักการและเหตุผลในการจัดตั้งศาลสิทธิมนุษยชนและวิธีพิจารณาคดีสิทธิมนุษยชน สถานภาพของการจัดตั้งศาลสิทธิมนุษยชน ขอบเขตอำนาจศาลสิทธิมนุษยชน คุณสมบัติผู้พิพากษาและองค์คณะผู้พิพากษา กระบวนวิธีพิจารณาคดีสิทธิมนุษยชน และระบบการพิจารณาของศาลสิทธิมนุษยชน พบว่าการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนให้มีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องมีศาลสิทธิมนุษยชนและวิธีพิจารณาความคดีสิทธิมนุษยชนเป็นศาลชำนาญพิเศษในศาลรัฐธรรมนูญเพื่อการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน มีความสมบูรณ์ในขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม ด้วยการจัดทำเป็นกฎหมายต้นแบบเพื่อการจัดตั้งศาลสิทธิมนุษยชนและวิธีพิจารณาความคดีสิทธิมนุษยชนที่มีโครงสร้างเป็นระบบการพิจารณาคดีแบบไต่สวน ศาลสามารถค้นหาพยานหลักฐานได้ในลักษณะพยานหลักฐานของศาล ส่วนคุณสมบัติของตุลาการในการพิจารณาพิพากษาคดีสิทธิมนุษยชนให้เป็นอำนาจหน้าที่ของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญโดยตำแหน่ง และให้ใช้ระบบการโอนผู้พิพากษาจากศาลยุติธรรมและศาลปกครองที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านสิทธิมนุษยชนมาพิจารณาเป็นองค์คณะร่วมกับตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ เป็นลักษณะเฉพาะคดีตามคำสั่งของประธานศาลฎีกาและประธานศาลปกครองสูงสุด แล้วแต่กรณี นอกจากนั้น เพื่อให้การพิจารณาพิพากษาคดีสิทธิมนุษยชนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น จึงให้มีการนำมาตรการทางอาญามาใช้ในกระบวนการการสอบสวนคดีละเมิดสิทธิมนุษยชนด้วย ไม่ว่าจะเป็นมาตรการการออกหมายอาญา การคุ้มครองพยาน การคุ้มครองชั่วคราว หรือการเยียวยาความเสียหาย จะทำให้การพิจารณาคดีสิทธิมนุษยชนมีประสิทธิภาพขึ้น

มีข้อเสนอแนะว่า ควรให้ร่างกฎหมายการจัดตั้งศาลสิทธิมนุษยชนแห่งชาติและวิธีพิจารณาคดีสิทธิมนุษยชนเป็นศาลชำนาญพิเศษคดีสิทธิมนุษยชนในศาลรัฐธรรมนูญแยกออกจากพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 เพื่อการพิจารณาคดีสิทธิมนุษยชน

**คำสำคัญ:** ศาลสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, กฎหมายวิธีพิจารณา, คดีสิทธิมนุษยชน

\* รองศาสตราจารย์ประจำหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตชลบุรี

e-Mail: anan0262@hotmail.com

## ABSTRACT

This research aims at studying the law on the establishment of national human right court and human right procedure in relation to the law structure, principle and reasons for the establishment of human right court and human right procedure, human right court establishment status, human right court jurisdiction, Judges and panels qualification, human right case procedure and the trial system of the human right court. The research is found that the effective human right protection needs to have the human right court and human right case procedure as the special jurisdiction in the constitutional court for the human right protection purpose to be completed in the judicial process by publishing into the prototype law the establishment of human right court and human right case procedure with the systematic structure for the investigation procedure that the court can search for the evidences. Regarding the judge qualification for the judgement of the human right case it shall be under the competence of the constitutional court by post and the judge transfer system from the court of justice and Administrative Court having the knowledge and know-how on the human right shall be in the heat in gas panel together with the constitutional tribunal as the special case as ordered by the Chief of Supreme Court and the Chief of Administrative Court, as the case may be. In addition, for the judgement of the human right case to be performed more effectively, the criminal measure should be used in the human right infringement case, regardless of the criminal warrant issuance measure, witness protection, temporary protection or damage remedy, these would have caused the trial of human right case to be more effective.

The commended that: the law on the establishment of National Human Right Court and human right case procedure should be drafted as the special jurisdiction in the Constitutional Court separately from the constitutional act on the trial procedure of the Constitutional Court, B.E. 2561 (2018) for the trial of the human right case.

**Keywords:** human right court, procedural law, human right case.

## บทนำ

ในการฟ้องคดีเพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชนขององค์กรตุลาการนั้น หากมีการละเมิดสิทธิมนุษยชนจนเกิดการฟ้องร้องเป็นคดีต่อศาล ต้องฟ้องยังศาลตามประเภทคดีและใช้กฎหมายวิธีพิจารณาความของแต่ละศาลที่รับพิจารณาคดี กล่าวคือ ถ้าเป็นกรณีฟ้องคดีแพ่งและคดีอาญาย่อมเป็นอำนาจของศาลยุติธรรม โดยพิจารณาคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แล้วแต่ประเภทคดี ถ้าข้อพิพาทดังกล่าวเป็นการกระทำละเมิดจากหน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่กระทำต่อเอกชน ย่อมเป็นอำนาจของศาลปกครอง โดยพิจารณาตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 หากเป็นกรณีบทบัญญัติ

กฎหมายหรือการกระทำขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญย่อมเป็นอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ โดยพิจารณาตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 แม้คดีละเมิดสิทธิมนุษยชนจะเป็นอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญก็ตาม แต่ยังคงต้องดำเนินการตามกระบวนการเยียวยาในทางหน่วยงานของรัฐเสียก่อน จนหน่วยงานของรัฐมีมติยุติเรื่องหรือไม่ดำเนินการจึงจะสามารถฟ้องตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญได้ จึงเป็นกลไกที่ไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 68 ที่กำหนดให้รัฐพึงจัดระบบการบริหารงานในกระบวนการยุติธรรมทุกด้านให้มีประสิทธิภาพ เป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ และให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยสะดวก รวดเร็ว และไม่เสียค่าใช้จ่ายสูงเกินสมควร ซึ่งกระบวนการข้างต้นทำให้ประชาชนไม่ได้รับความสะดวกในการใช้สิทธิเรียกร้องต่อการฟ้องคดีละเมิดสิทธิมนุษยชน จึงเป็นปัญหาของการคุ้มครองที่ไม่สมบูรณ์ในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะองค์การตุลาการที่ทำหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดีสิทธิมนุษยชนเพื่อให้ได้มาซึ่งกฎหมายวิธีพิจารณาคดีสิทธิมนุษยชนเป็นศาลพิเศษเฉพาะต่อไป

### วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาและวิจัยพัฒนาการ ทฤษฎี แนวคิด และหลักการที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชน
2. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์สภาพการณ์แห่งปัญหาและผลกระทบจากการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย
3. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์กฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายต่างประเทศและกฎหมายไทยว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน
4. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์โครงสร้างองค์ประกอบของกฎหมายการจัดตั้งและวิธีพิจารณาคดีสิทธิมนุษยชน
5. เพื่อจัดทำกฎหมายต้นแบบเพื่อการจัดตั้งศาลสิทธิมนุษยชนและวิธีพิจารณาคดีสิทธิมนุษยชน

### สมมติฐานของการวิจัย

การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนให้มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องมีศาลสิทธิมนุษยชนและวิธีพิจารณาความคดีสิทธิมนุษยชนเป็นการเฉพาะ เพื่อการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนให้มีความสมบูรณ์ในขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม ด้วยการจัดทำเป็นกฎหมายต้นแบบว่าด้วยการจัดตั้งศาลสิทธิมนุษยชนและวิธีพิจารณาความคดีสิทธิมนุษยชน ที่มีโครงสร้างองค์ประกอบกฎหมายประกอบด้วย หลักการและเหตุผลในการจัดตั้งศาลสิทธิมนุษยชนและวิธีพิจารณาคดีสิทธิมนุษยชน สถานภาพของการจัดตั้งศาลสิทธิมนุษยชน ขอบเขตอำนาจศาลสิทธิมนุษยชน คุณสมบัติผู้พิพากษาและองค์คณะผู้พิพากษา กระบวนวิธีพิจารณาคดีสิทธิมนุษยชน และระบบการพิจารณาของศาลสิทธิมนุษยชน

### ขอบเขตของการวิจัย

**ขอบเขตด้านเนื้อหา** ศึกษาพัฒนาการสิทธิมนุษยชน ทฤษฎี แนวคิด และหลักการที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชน หลักนิติรัฐ หลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ด้วยการศึกษารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540, 2550, 2560 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561

ซึ่งเป็นกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญากรรม พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2560 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 กฎหมายจัดตั้งศาลยุติธรรมและพระธรรมนูญศาลยุติธรรม เพื่อประกอบการเปรียบเทียบสถานะทางกฎหมายของศาล ในส่วนของกฎหมายระหว่างประเทศ ศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน เช่น Charter of the United Nations ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) กติกาและอนุสัญญาระหว่างประเทศในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในระดับระหว่างประเทศ และกฎหมายคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในระดับภูมิภาค ได้แก่ Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms 1950, American Convention on Human Rights, The Sirte Declaration และกฎหมายต่างประเทศ ได้แก่ The protection of Human Rights Act, 1993 สาธารณรัฐอินเดีย Law No. 26 Year 2000-Establishing the Ad Hoc Human Rights Court สาธารณรัฐอินโดนีเซีย เป็นต้น เพื่อใช้เป็นข้อมูลเปรียบเทียบการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในระดับระหว่างประเทศ โดยศึกษาในประเด็นดังต่อไปนี้

1. วิเคราะห์กฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายต่างประเทศและกฎหมายไทยว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน
2. วิเคราะห์สภาพการณ์แห่งปัญหาและผลกระทบจากการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย
3. วิเคราะห์โครงสร้างองค์ประกอบของกฎหมายจัดตั้งศาลสิทธิมนุษยชนและวิธีพิจารณาความคดีสิทธิมนุษยชน
4. วิเคราะห์หลักการและเหตุผลในการจัดตั้งศาลสิทธิมนุษยชนและวิธีพิจารณาคดีสิทธิมนุษยชน
5. วิเคราะห์สภาพภาพของการจัดตั้งศาลสิทธิมนุษยชน
6. วิเคราะห์ขอบเขตอำนาจศาลสิทธิมนุษยชน
7. วิเคราะห์คุณสมบัติผู้พิพากษาและองค์คณะผู้พิพากษา
8. วิเคราะห์กระบวนการวิธีพิจารณาคดีสิทธิมนุษยชน
9. วิเคราะห์ระบบการพิจารณาของศาลสิทธิมนุษยชน

**ขอบเขตด้านพื้นที่วิจัย** กำหนดให้เป็นกรุงเทพมหานคร

## วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยศึกษาจากเอกสารกฎหมายของประเทศไทยและกฎหมายต่างประเทศ ตลอดจนเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้มาซึ่งแนวทางในการวิเคราะห์กฎหมายต้นแบบเพื่อการจัดตั้งศาลสิทธิมนุษยชนแห่งชาติและวิธีพิจารณาคดีสิทธิมนุษยชน และนำการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ประชากรผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมาประกอบการวิจัยด้วย โดยสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ ศาลรัฐธรรมนูญ อัยการสูงสุด ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ เป็นต้น นอกจากนี้ยังนำรูปแบบการร่วมออกแบบคำถามวิจัย (co-design,

participation design) การรับฟังความคิดเห็น (hearing) มาใช้ประกอบการวิจัยด้วย เพื่อให้ผลการวิเคราะห์และ  
ยกร่างกฎหมายมีความน่าเชื่อถือและสอดคล้องกับคำตอบของงานวิจัย

**ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง** ผู้ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ประกอบด้วย ผู้บริหาร  
หรือตัวแทนผู้รับผิดชอบทั้งผู้ปฏิบัติการและผู้กำหนดนโยบาย ได้แก่ พนักงานสอบสวน ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ  
ผู้พิพากษาศาลยุติธรรม ผู้พิพากษาศาลปกครอง อัยการหรือผู้แทน คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ผู้แทน  
องค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิทธิมนุษยชนหรือมูลนิธิที่ทำงานเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน ได้แก่ มูลนิธิเพื่อสิทธิมนุษยชน  
และการพัฒนา มูลนิธิปวีณา หงสกุล เพื่อเด็กและสตรี สมาคมนักกฎหมายสิทธิมนุษยชน สมาคมสิทธิและเสรีภาพ  
ของประชาชน ซึ่งประชากรผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stake holders) ของการมีส่วนร่วมแบบ-ร่วมออกแบบ (participatory  
design, co-design) มี 6 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้แทนพรรคการเมือง 2) ผู้แทนคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน 3) ผู้แทน  
กรมการด้านสิทธิมนุษยชน 4) ผู้แทนองค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิทธิมนุษยชน 5) ผู้แทนประชาชนซึ่งถูกละเมิด  
สิทธิมนุษยชน และ 6) ประชากรกลุ่มผสมซึ่งมาจากผู้แทนในแต่ละกลุ่มเฉพาะ 6 กลุ่ม ส่วนประชากรที่ร่วมประชุม  
สัมมนาเพื่อรับฟังความคิดเห็น (hearing) ด้วยการวิพากษ์และแสดงความคิดเห็นต่อกฎหมายต้นแบบ (model law)  
ในการยืนยันความครบถ้วนเหมาะสมของกฎหมายต้นแบบ จำนวน 50 คน ได้แก่ กลุ่มบุคคลซึ่งเกี่ยวข้องกับการ  
คุ้มครองและการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน

## ผลการวิจัย

การวิจัยนี้มุ่งเน้นการจัดตั้งศาลสิทธิมนุษยชนแห่งชาติและวิธีพิจารณาคดีสิทธิมนุษยชน เพื่อให้เป็นกฎหมาย  
ต้นแบบที่สามารถแสดงถึงการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนโดยองค์กรตุลาการในคดีละเมิดสิทธิมนุษยชน การวิจัยได้ข้อ  
ค้นพบตามประเด็นที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์และการวิเคราะห์ข้อมูลจากวิธีวิทยาการวิจัยที่กำหนดไว้ ทำให้ได้ข้อ  
ค้นพบโครงสร้างของกฎหมายจำนวน 10 ข้อ ดังนี้

**1. ระบบการพิจารณาคดีของศาลสิทธิมนุษยชน** ต้องเป็นระบบการพิจารณาคดีแบบไต่สวน (inquisitorial  
system) เพราะการรับฟังพยานหลักฐานในระบบการพิจารณาคดีแบบไต่สวนนั้นศาลจะต้องรับฟังพยานหลักฐาน  
ทั้งหลายที่ได้นำเสนอต่อศาล โดยจะปฏิเสธหรือไม่รับฟังพยานหลักฐานไม่ได้ เพราะการที่ศาลสิทธิมนุษยชนขอให้  
หน่วยงานของรัฐเสนอพยานหลักฐานนั้น หากหน่วยงานของรัฐได้เสนอพยานหลักฐานตามคำขอแล้ว ย่อมถือว่า  
พยานหลักฐานนั้นมีแหล่งที่มาที่เป็นอิสระจึงมีความน่าเชื่อถือ ซึ่งรูปแบบการรับฟังพยานหลักฐานตามระบบการ  
พิจารณาคดีแบบไต่สวนจะมีรูปแบบที่แตกต่างจากระบบการพิจารณาคดีแบบกล่าวหา (accusatorial system)  
เพราะหลักการรับฟังพยานหลักฐานในระบบกล่าวหา พยานหลักฐานที่เสนอต่อศาลโดยคู่ความถือว่าไม่มีแหล่งที่มา  
ที่เป็นอิสระ เพราะกระทำเพื่อให้พยานหลักฐานของตนมีความน่าเชื่อถือและให้ศาลเชื่อฟังเป็นยุติตามประเด็นที่ตน  
นำสืบหรือได้กล่าวอ้างเป็นประเด็นข้อพิพาท แม้การรับฟังพยานหลักฐานในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา  
ความอาญาจะเป็นระบบการพิจารณาคดีแบบไต่สวนก็ตาม แต่ก็ยังมีบทบัญญัติให้ศาลใช้ดุลยพินิจรับฟังพยาน  
หลักฐานได้ โดยเฉพาะพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นโดยชอบแต่ได้มาเนื่องจากการกระทำโดยมิชอบ หรือเป็นพยานหลักฐาน  
ที่ได้มาโดยอาศัยข้อมูลที่เกิดขึ้นหรือได้มาโดยมิชอบ (มาตรา 226/1) ให้ศาลสามารถใช้ดุลยพินิจรับฟังพยานหลักฐานได้

โดยจะต้องเป็นพยานหลักฐานที่มีคุณค่าในเชิงพิสูจน์ มีความสำคัญและน่าเชื่อถือ พฤติการณ์และความร้ายแรงของความผิดในคดี ลักษณะและความเสียหายที่เกิดจากการกระทำโดยมิชอบ และผู้ที่กระทำการโดยมิชอบอันเป็นเหตุให้ได้พยานหลักฐานมานั้นได้รับการลงโทษหรือไม่เพียงพอ ซึ่งการใช้ดุลยพินิจลงโทษจำเลยนั้น ศาลจะต้องใช้ดุลยพินิจรับฟังด้วยความระมัดระวัง และไม่ควรเชื่อพยานหลักฐานนั้นโดยลำพังเพื่อลงโทษจำเลย เว้นแต่จะมีเหตุผลอันหนักแน่น มีพฤติการณ์พิเศษแห่งคดี หรือมีพยานหลักฐานประกอบอื่นมาสนับสนุน จึงจะลงโทษจำเลยได้ (มาตรา 227/1)

จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลระบบการพิจารณาคดีของศาลสิทธิมนุษยชนนั้น จะต้องเป็นระบบการพิจารณาคดีแบบไต่สวน สอดคล้องกับระบบการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญที่ใช้ระบบไต่สวนเช่นเดียวกัน เพราะคดีสิทธิมนุษยชนนั้นจะต้องอาศัยพยานหลักฐานของศาลมากกว่าพยานหลักฐานของคู่ความ ด้วยเหตุผลที่ว่าแหล่งที่มาของพยานหลักฐานส่วนใหญ่จะอยู่ภายใต้อำนาจหน่วยงานของรัฐเป็นส่วนใหญ่ และมีปัจจัยด้านค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีที่ผู้เสียหายยากจะค้นหาพยานหลักฐานที่เป็นประโยชน์ต่อรูปคดี

**2. หลักการและเหตุผลในการจัดตั้งศาลสิทธิมนุษยชนและวิธีพิจารณาคดีสิทธิมนุษยชน** ต้องกำหนดไว้ในหลักการและเหตุผลในการยกร่างกฎหมายเพื่อให้เห็นถึงความสำคัญต่อการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน โดยจะต้องกำหนดว่าสิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานในการดำรงชีพของมนุษย์ ซึ่งเป็นสากลและนิรันดร์ตามธรรมชาติ และด้วยเหตุนี้จึงต้องได้รับความคุ้มครอง ความเคารพ การเชิดชู และไม่อาจเพิกเฉย ลิดรอนหรือยึดถือไว้โดยบุคคลใด ๆ ก็ตาม ในการมีส่วนร่วมเพื่อรักษาสันติภาพของประชาชน และการปฏิบัติตามสิทธิมนุษยชนที่ได้รับรองไว้ในหนังสือสัญญาระหว่างประเทศที่ประเทศไทยมีพันธกรณีต้องปฏิบัติตาม และเพื่อการคุ้มครอง ความเชื่อมั่น ความยุติธรรม และความรู้สึกต่อความมั่นคงทั้งต่อปัจเจกบุคคลและสังคม จึงมีความจำเป็นต้องบัญญัติกฎหมายจัดตั้งศาลสิทธิมนุษยชนแห่งชาติและวิธีพิจารณาคดีสิทธิมนุษยชนเพื่อจัดตั้งศาลสิทธิมนุษยชน

**3. สถานภาพและสถานที่ตั้งของศาลสิทธิมนุษยชน** ต้องเป็นรูปแบบของศาลถาวร (permanent court) มิใช่การจัดตั้งในลักษณะของคณะตุลาการ ศาลเฉพาะคดี ศาลเฉพาะกรณีใดกรณีหนึ่งหรือศาลเฉพาะกิจ (ad hoc tribunal) เพราะการจัดตั้งเป็นศาลถาวรจะเป็นปัจจัยชี้วัดสำคัญที่จะทำให้รัฐและหน่วยงานของรัฐมุ่งแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างจริงจัง และมุ่งแก้ไขปัญหการละเมิดสิทธิมนุษยชนให้มีประสิทธิภาพ สร้างบรรทัดฐานที่ดีในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน นอกจากนั้นยังเป็นการเรียนรู้และพัฒนากฎหมายภายในให้สอดคล้องกับมาตรฐานการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในระดับสากลอีกด้วย ดังนั้นองค์กรตุลาการที่เหมาะสมที่สุดที่จะทำหน้าที่ในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนจึงได้แก่ศาลรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้คดีละเมิดสิทธิมนุษยชนเป็นอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 7(11) อยู่แล้ว โดยไม่ต้องมีการปรับปรุงกฎหมายของศาลรัฐธรรมนูญแต่อย่างใด เพียงแต่เพิ่มเติมกฎหมายวิธีพิจารณาเฉพาะคดีละเมิดสิทธิมนุษยชนเป็นการเฉพาะ เพราะคดีดังกล่าวเป็นคดีที่ต้องอ้างอิงถึงสถานภาพความเป็นศาลสูงสุดของศาลรัฐธรรมนูญมาใช้ในการพิจารณาคดี โดยจะใช้ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง หรือศาลทหารไม่ได้ เนื่องจากศาลดังกล่าวเป็นศาลที่พิจารณาคดีตามความเชี่ยวชาญเฉพาะเรื่องตามกฎหมายจัดตั้ง แต่คดีละเมิดสิทธิมนุษยชนนั้นเป็นคดีที่มีลักษณะพิเศษที่มีใช้คดีแพ่ง คดีอาญา คดีปกครอง หรือคดีระหว่างประเทศ แต่เป็นทุกประเภทคดีที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนตามรัฐธรรมนูญ กฎหมายและพันธกรณี

ระหว่างประเทศที่ประเทศไทยต้องปฏิบัติตามโดยไม่คำนึงถึงสัญชาติ เพศ หรือสีผิวของบุคคลที่จะคุ้มครอง ดังนั้น สถานภาพและสถานที่ตั้งของศาลสิทธิมนุษยชนจึงต้องอยู่ภายใต้อำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ

**4. ขอบเขตอำนาจหน้าที่ศาลสิทธิมนุษยชน** จะต้องเป็นศาลสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ มีอำนาจในการพิจารณา และวินิจฉัยคดีละเมิดสิทธิมนุษยชนที่ร้ายแรงและมีลักษณะเฉพาะที่ได้กระทำต่อสิทธิมนุษยชนชาวไทยทั้งที่อยู่ใน และนอกประเทศไทย โดยไม่รวมถึงบุคคลผู้กระทำความผิดที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี นับแต่เวลาที่ได้กระทำความผิด เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการที่กำหนดไว้ในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) ซึ่งเป็นสิทธิที่จะมีชีวิตรอด และสิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครอง นอกจากอำนาจของศาลสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ดังที่กล่าวมาแล้ว ยังรวมถึงคดีอาชญากรรมการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์และอาชญากรรมที่กระทำต่อมนุษยชาติ เป็นการกระทำ โดยมุ่งทำลายหรือทำลายล้างกลุ่มชาติพันธุ์ เชื้อชาติ และกลุ่มศาสนา ได้แก่ การฆ่าสมาชิกในกลุ่ม การทำให้เกิด ความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อร่างกายหรือจิตใจของสมาชิกในกลุ่ม การสร้างสถานการณ์ที่เป็นภัยต่อชีวิตที่จะนำไปสู่ การทำลายล้างทางกายภาพของกลุ่มทั้งหมดหรือบางส่วน การมีเจตนากำหนดมาตรการเพื่อป้องกันการกำเนิดภายใน กลุ่ม และการบังคับให้ย้ายเด็กจากกลุ่มหนึ่งไปยังอีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งความผิดเหล่านี้จะต้องเป็นกรณีของการฆ่า การ ทำลายล้าง การบังคับให้เป็นทาส การบังคับให้ออกไปหรือเคลื่อนย้ายของพลเมือง การควบคุมโดยเผด็จการต่อความ เป็นอิสระหรือเสรีภาพทางร่างกาย อันเป็นการละเมิดต่อกฎหมายระหว่างประเทศที่ประเทศไทยมีพันธกรณีต้อง ปฏิบัติตาม หรือต้องปฏิบัติตามหลักมนุษยธรรม การทรมาน การข่มขืน การกดขี่ทางเพศ การบังคับให้ค้าประเวณี การบังคับให้ตั้งครรภ์ หรือการใช้กำลังบังคับ การทำให้แท้งลูกโดยการข่มขืนทางเพศ การก่อการร้ายเป็นกลุ่มหรือ สมาคมที่มีแนวคิดทางการเมือง เชื้อชาติ สัญชาติ ชาติพันธุ์ วัฒนธรรม ศาสนา เพศ หรือสิทธิขั้นพื้นฐานอื่นใดที่ได้รับการ รับรองไว้ในกฎหมายไทยและกฎหมายระหว่างประเทศที่ประเทศไทยมีพันธกรณีต้องปฏิบัติตาม การบังคับให้ สูญหายหรือหายตัวไปของบุคคล และอาชญากรรมแบ่งแยกสีผิวด้วย

คดีดังที่กล่าวมาข้างต้นจึงเป็นอำนาจของศาลสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เพราะเป็นคดีละเมิดสิทธิมนุษยชน ในทางอาญาที่มีลักษณะเกี่ยวข้องกับคดีปกครองและคดีระหว่างประเทศ แต่หากเป็นประเภทคดีนอกเหนือจากที่กล่าว แต่มีสาระสำคัญของการละเมิดสิทธิมนุษยชน ก็ให้อำนาจแก่คณะตุลาการในการพิจารณามีคำสั่งให้เป็นคดีละเมิด สิทธิมนุษยชนและรับไว้พิจารณาได้

**5. คุณสมบัติผู้พิพากษาและองค์คณะผู้พิพากษา** ต้องเป็นตุลาการของศาลรัฐธรรมนูญโดยตำแหน่ง มีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาคดีสิทธิมนุษยชนเป็นองค์คณะ แต่ตุลาการเจ้าของคดีต้องเป็นตุลาการที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญด้านสิทธิมนุษยชนเป็นกรณีเฉพาะ หากตุลาการศาลรัฐธรรมนูญไม่เพียงพอและต้องใช้บุคคลที่มี ความรู้ความเชี่ยวชาญด้านสิทธิมนุษยชน ก็ให้นำระบบการโอนผู้พิพากษาที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านสิทธิมนุษยชน จากศาลอื่นเป็นองค์คณะในลักษณะองค์คณะเฉพาะคดีเพื่อพิจารณาคดีละเมิดสิทธิมนุษยชนในศาลรัฐธรรมนูญ โดยองค์คณะผู้พิพากษาศาลสิทธิมนุษยชนให้ประกอบด้วย 2 องค์คณะ ได้แก่ องค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีสิทธิ มนุษยชนองค์คณะหนึ่ง และองค์คณะพิจารณารับคำร้องอีกองค์คณะหนึ่ง เพื่อกลั่นกรองการรับคดีไว้พิจารณา

**6. กระบวนพิจารณาคดีของศาลสิทธิมนุษยชน** ต้องพิจารณาตามกฎหมายจัดตั้งศาลสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และวิธีพิจารณาคดีสิทธิมนุษยชนซึ่งมีความสอดคล้องกับกระบวนพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ หากวิธีพิจารณา

ของศาลสิทธิมนุษยชนแห่งชาติข้อใดมิได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะ ให้นำบทบัญญัติตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญมาใช้บังคับเท่าที่ไม่ขัดต่อระบบการพิจารณาคดีสิทธิมนุษยชน นอกจากนี้ในกระบวนการพิจารณายังมีรูปแบบของการนำมาตราทางอาญามาใช้ในกระบวนการพิจารณาของศาลสิทธิมนุษยชนด้วย เพราะคดีสิทธิมนุษยชนมิใช่คดีแพ่ง คดีอาญา คดีปกครอง หรือคดีระหว่างประเทศ แต่เป็นได้ทุกประเภทคดีดังที่ได้กำหนดให้ตุลาการศาลสิทธิมนุษยชนกลั่นกรองรับคดีเข้าสู่การพิจารณาของศาล และจะนำมาตราทางอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้กับกรณีคดีสิทธิมนุษยชนไม่ได้ เพราะด้วยสาระสำคัญของคดีจึงต้องกำหนดรูปแบบของการนำมาตราทางอาญามาใช้บังคับใหม่ตามกฎหมายจัดตั้งศาลสิทธิมนุษยชนแห่งชาติและวิธีพิจารณาคดีสิทธิมนุษยชน ประกอบด้วย การจับกุม การควบคุมตัว การสอบสวน การสืบสวน การฟ้องคดี การประกันตน และการพิจารณาคดีของศาล ในกระบวนการพิจารณาคดีสิทธิมนุษยชนนั้นเมื่อพบการกระทำความผิดที่เป็นลักษณะข้อหาความผิดตามกฎหมายจัดตั้งศาลสิทธิมนุษยชนแห่งชาติและวิธีพิจารณาคดีสิทธิมนุษยชน ให้พนักงานสอบสวนท้องที่ที่พบการกระทำความผิดส่งสำนวนการสอบสวนให้แก่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติในฐานะพนักงานสอบสวนคดีละเมิดสิทธิมนุษยชนเพื่อจัดทำสำนวนร่วมกับอัยการสูงสุด เมื่อจัดทำสำนวนการสอบสวนเสร็จให้อัยการสูงสุดหรืออัยการที่ได้รับมอบหมายสั่งฟ้องหรือยื่นคำร้องไปยังศาลสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเพื่อเข้าสู่กระบวนการพิจารณา ในขั้นตอนการสอบสวนนั้นหากมีความจำเป็นหรือมีเหตุอันสมควรที่จะใช้มาตรการทางอาญา เช่น การออกหมายจับ การค้น การควบคุมตัว หรือการปล่อยชั่วคราว ก็ให้อัยการสูงสุดเป็นผู้ยื่นคำร้องต่อศาลสิทธิมนุษยชนให้เป็นผู้ออกหมายอาญาเพื่อเป็นประโยชน์ต่อกระบวนการสอบสวนและกระบวนการพิจารณาคดีสิทธิมนุษยชนต่อไป

**7. การคุ้มครองผู้เสียหายและพยาน** เป็นเรื่องสำคัญในกระบวนการพิจารณาคดีสิทธิมนุษยชนอีกกระบวนการหนึ่ง เพราะคดีสิทธิมนุษยชนเป็นคดีแห่งชาติ อาจมีบุคคลผู้กระทำความผิดที่เป็นบุคคลสาธารณะหรือผู้มีอิทธิพลจึงต้องมีบทบัญญัติคุ้มครองผู้เสียหายและพยาน โดยกำหนดให้ผู้เสียหายและพยานผู้ถูกระทำจากการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่ร้ายแรงหรือที่มีลักษณะเฉพาะ มีสิทธิได้รับการคุ้มครองทางกายและจิตใจจากการคุกคาม การก่อวินาศกรรม การทำให้หวาดกลัว และทำร้ายโดยบุคคลใดก็ตาม โดยให้เป็นภาระหน้าที่ตามกฎหมายที่ใช้บังคับและเป็นหน้าที่ของรัฐและหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องจะต้องปฏิบัติ โดยใช้เครื่องมือของรัฐตามอำนาจหน้าที่ของตนเพื่อสร้างให้เกิดความปลอดภัยโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย และค่าใช้จ่ายในการจัดการให้ถือว่าเป็นวัตถุประสงค์ตามพระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2558 ส่วนวิธีปฏิบัติในการคุ้มครองพยานจะต้องจัดทำตามระเบียบของรัฐ

**8. การเยียวยา การชดเชยคืน และการฟื้นฟู** ถือเป็นมาตรการในทางแพ่งที่ต้องเยียวยาความเสียหายให้กับผู้เสียหายที่ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน โดยตัวเขาเองและ/หรือผู้รับมรดกต้องได้รับค่าทดแทน ชดเชยคืน และการฟื้นฟู ซึ่งจะต้องกำหนดไว้ในคำวินิจฉัยของศาลสิทธิมนุษยชนแห่งชาติและบทบัญญัติว่าด้วยค่าทดแทน ค่าชดเชยคืน และค่าการฟื้นฟู ซึ่งอยู่ภายใต้ระเบียบของรัฐ โดยถือเป็นวัตถุประสงค์ตามพระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2558 ที่ต้องเยียวยาความเสียหายให้กับผู้เสียหาย

**9. บทกำหนดโทษ** ในกฎหมายวิธีพิจารณาคดีสิทธิมนุษยชนได้กำหนดบทกำหนดโทษแก่ผู้กระทำความผิดฐานละเมิดสิทธิมนุษยชนที่มีความผิดร้ายแรงแตกต่างกันออกไป และบุคคลที่พยายามกระทำความผิด ใช้ จ้างวาน วางแผน ช่วยเหลือ สนับสนุน หรือมีพฤติการณ์อย่างอื่นที่จะกระทำความผิด เช่น การสมคบกันกระทำความผิด เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีความผิดของผู้บัญชาการทหารหรือบุคคลผู้กระทำการบัญชาการ ต้องรับผิดชอบต่อการกระทำที่ใช้อำนาจควบคุมและสั่งการกองกำลัง ตามลักษณะของอาชญากรรมโดยไม่ถูกต้อง ดังนี้

- (1) ผู้บัญชาการทหารหรือบุคคลผู้กระทำการบัญชาการ หรือภายใต้พฤติการณ์ที่จะยอมรับการใช้กำลังกระทำความผิด หรือการกระทำความผิดอย่างร้ายแรงต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่รุนแรง หรือที่มีลักษณะเฉพาะ
- (2) ผู้บัญชาการทหารหรือบุคคลดังกล่าวไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ตามขอบเขตอำนาจหน้าที่ของตน โดยการป้องกันหรือการระงับการกระทำดังกล่าว หรือส่งผู้กระทำความผิดไปยังเจ้าพนักงานเพื่อสอบสวน สืบสวน และฟ้องร้องคดีต่อไป

ทั้งนี้ให้ตำรวจและพลเรือนมีหน้าที่รับผิดชอบในการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่รุนแรง หรือที่มีลักษณะเฉพาะ กระทำผิดในการกระทำตามคำสั่งและควบคุมในฐานะผู้ใต้บังคับบัญชาที่เป็นผลมาจากการกระทำตามคำสั่งหัวหน้า และเป็นผลจากการควบคุมผู้ใต้บังคับบัญชา ดังนี้

- (1) หัวหน้าคนดังกล่าวรู้หรือควรจะรู้ข้อมูลชี้ชัดว่า ผู้ใต้บังคับบัญชาเป็นผู้กระทำความผิดหรือก่อให้เกิดการกระทำละเมิดสิทธิมนุษยชนที่รุนแรง หรือที่มีลักษณะเฉพาะ
- (2) ผู้นำคนดังกล่าวไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ตามขอบเขตอำนาจของตนโดยการป้องกันหรือระงับการกระทำ หรือส่งผู้กระทำความผิดไปให้เจ้าพนักงานเพื่อทำการสอบสวน สืบสวน และฟ้องคดี

**10. คำพิพากษาของศาล** ให้กระทำโดยศาลสิทธิมนุษยชนแห่งชาติและให้มีผลผูกพันคู่ความ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เจ้าหน้าที่ของรัฐและหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง รวมทั้ง องค์กฤษฎีกา อนุสัญญา อนุสัญญา และตุลาการด้วย เพราะคดีสิทธิมนุษยชนแห่งชาตินั้นถือว่าเป็นคดีแห่งชาติ (national case) ที่มีกระบวนการพิเศษต่างหากจากคดีธรรมดาทั่วไป จึงให้เป็นการยุติในศาลสิทธิมนุษยชนแห่งชาตินี้จะอุทธรณ์หรือฎีกา หรือจะยื่นคำร้องให้ศาลสิทธิมนุษยชนทบทวนคำวินิจฉัยไม่ได้ ดังนั้นคำวินิจฉัยของศาลสิทธิมนุษยชนจึงต้องผูกพันคู่ความเพื่อให้คู่ความจะต้องปฏิบัติตาม นอกจากนั้นยังต้องผูกพันระบบกฎหมายต่าง ๆ ที่บัญญัติกระทบสิทธิเสรีภาพของประชาชนด้วย ดังนั้นรูปแบบทางกฎหมาย (model law) ในการจัดตั้งศาลสิทธิมนุษยชนแห่งชาติและวิธีพิจารณาคดีสิทธิมนุษยชนของประเทศไทยจะทำให้การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนครบรูปแบบกระบวนการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน โดยมีทั้งหน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบโดยตรงและองค์กรตุลาการทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีละเมิดสิทธิมนุษยชนสรุปโครงสร้างกฎหมายได้ 5 หมวด จำนวน 52 มาตรา ดังนี้

หมวด 1 หมวดทั่วไป มาตรา 1-9 ว่าด้วยเรื่อง คำจำกัดความและประเภทข้อหาคดีสิทธิมนุษยชน

หมวด 2 กระบวนการพิจารณาคดีของศาลสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ โดยมีเนื้อหาสาระสำคัญ ได้แก่ ส่วนที่ 1 บทบัญญัติทั่วไป ส่วนที่ 2 การจับกุม ส่วนที่ 3 การควบคุมตัว ส่วนที่ 4 การสอบสวน ส่วนที่ 5 การสืบสวน ส่วนที่ 6 การฟ้องคดี ส่วนที่ 7 การประกันตัว ส่วนที่ 8 การพิจารณาคดีของศาล ส่วนที่ 9 การคุ้มครองผู้เสียหายและพยาน ส่วนที่ 10 การเยียวยา การชดเชยคืน และการฟื้นฟู

หมวด 3 บทกำหนดโทษ

หมวด 4 ศาลสิทธิมนุษยชนเฉพาะคดี

หมวด 5 คำพิพากษา และคำสั่งของศาล

## อภิปรายผล

ข้อสรุปของผลการวิจัยนี้นำไปสู่การพิสูจน์สมมติฐานการวิจัยที่กำหนดว่า การไม่มีศาลสิทธิมนุษยชนเป็นศาลชำนาญพิเศษเฉพาะคดีสิทธิมนุษยชน ก่อให้เกิดปัญหาขาดศาลและกระบวนการพิจารณาคดีสิทธิมนุษยชนที่ได้รับรองสิทธิไว้ในรัฐธรรมนูญ กฎหมาย และพันธกรณีระหว่างประเทศที่ประเทศไทยต้องปฏิบัติตาม และเป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ต่ำ ทำให้ประเทศไทยเป็นประเทศคุ้มครองสิทธิมนุษยชน จึงต้องนำแนวคิด ทฤษฎี และหลักการรวมทั้งแนวทางกฎหมายของต่างประเทศมาพิจารณา นำไปสู่การจัดทำกฎหมายต้นแบบว่าด้วยการจัดตั้งศาลสิทธิมนุษยชนแห่งชาติและวิธีพิจารณาคดีสิทธิมนุษยชน

การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนให้มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องมีศาลสิทธิมนุษยชนและวิธีพิจารณาความคดีสิทธิมนุษยชนเป็นการเฉพาะเพื่อการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนให้มีความสมบูรณ์ในขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม ด้วยการจัดทำเป็นกฎหมายต้นแบบว่าด้วยการจัดตั้งศาลสิทธิมนุษยชนและวิธีพิจารณาความคดีสิทธิมนุษยชนที่มีโครงสร้างของกฎหมายประกอบด้วย หลักการและเหตุผลในการจัดตั้งศาลสิทธิมนุษยชนและวิธีพิจารณาคดีสิทธิมนุษยชน สถานภาพของการจัดตั้งศาลสิทธิมนุษยชน ขอบเขตอำนาจศาลสิทธิมนุษยชน คุณสมบัติผู้พิพากษาและองค์คณะผู้พิพากษา กระบวนวิธีพิจารณาคดีสิทธิมนุษยชน และระบบการพิจารณาของศาลสิทธิมนุษยชน

โครงสร้างของกฎหมาย 5 หมวด ได้แก่ หมวดทั่วไป หมวดว่าด้วยกระบวนการพิจารณาคดีของศาลสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ หมวดบทกำหนดโทษ หมวดศาลสิทธิมนุษยชนเฉพาะคดี และหมวดคำพิพากษาและคำสั่งของศาล

จากผลการวิจัยจึงได้รูปแบบกฎหมายต้นแบบเพื่อการจัดตั้งศาลสิทธิมนุษยชนและวิธีพิจารณาคดีสิทธิมนุษยชนที่สามารถแสดงถึงกระบวนการพิจารณาคดีสิทธิมนุษยชนเป็นการเฉพาะ และเป็นการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในลักษณะการคุ้มครองในรูปแบบขององค์กรตุลาการ

## ข้อเสนอแนะ

### ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

กฎหมายต้นแบบเพื่อการจัดตั้งศาลสิทธิมนุษยชนแห่งชาติและวิธีพิจารณาคดีสิทธิมนุษยชนสามารถนำไปใช้ได้จริงและเป็นรูปธรรม จึงควรนำกฎหมายต้นแบบเพื่อการจัดตั้งศาลสิทธิมนุษยชนแห่งชาติและวิธีพิจารณาคดีสิทธิมนุษยชนเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำเข้าสู่การพิจารณาของฝ่ายนิติบัญญัติ โดยการนำเสนอต่อฝ่ายรัฐบาลเพื่ออนุมัติหลักการและตรวจพิจารณากฎหมายต้นแบบเพื่อการจัดตั้งศาลสิทธิมนุษยชนและวิธีพิจารณาคดีสิทธิมนุษยชน หรือนำเสนอต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพื่อพิจารณาและผลักดันให้มีการพิจารณาร่างกฎหมายต้นแบบเพื่อการจัดตั้งศาลสิทธิมนุษยชนและวิธีพิจารณาคดีสิทธิมนุษยชนตั้งแต่เริ่มต้นไปจนถึงมีผลบังคับใช้เป็นกฎหมาย หรือให้ศาลรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นหน่วยงานเจ้าภาพและเป็นหน่วยงานสนับสนุนการวิจัยเป็นหน่วยงานต้นสังกัดเสนอร่างกฎหมายต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาให้มีการปรับโครงสร้างการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญ โดยให้เฉพาะคดีละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือคดีที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนอยู่ภายใต้ร่างกฎหมายจัดตั้งศาลสิทธิมนุษยชนแห่งชาติและวิธีพิจารณาคดีสิทธิมนุษยชน ปรับปรุงโครงสร้างของศาลรัฐธรรมนูญโดยการเพิ่มกฎหมายตั้งศาลสิทธิมนุษยชนแห่งชาติและวิธีพิจารณาคดีสิทธิมนุษยชนโดยไม่เป็นการเพิ่มภาระด้านงบประมาณ

### ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ในการวิจัยกฎหมายต้นแบบเพื่อการจัดตั้งศาลสิทธิมนุษยชนแห่งชาติและวิธีพิจารณาคดีสิทธิมนุษยชน มีขอบเขตของการศึกษาเฉพาะในส่วนการจัดทำร่างกฎหมายต้นแบบเพื่อการจัดตั้งศาลสิทธิมนุษยชนแห่งชาติและวิธีพิจารณาคดีสิทธิมนุษยชน ซึ่งมุ่งจัดทำเป็นกฎหมายวิธีสบัญญัติหรือกฎหมายกระบวนการเป็นหลัก แต่ยังขาดกฎหมายสารบัญญัติหรือกฎหมายเชิงเนื้อหาที่กำหนดที่มาของสิทธิและการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเป็นกฎหมายเฉพาะหรือเป็นกฎหมายกลางที่บัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ เพราะในปัจจุบันการรับรองสิทธิมนุษยชนมีการบัญญัติรับรองสิทธิไว้ในรัฐธรรมนูญ แม้รัฐธรรมนูญจะมีสถานะเป็นกฎหมายสารบัญญัติก็ตาม ยังขาดกฎหมายระดับพระราชบัญญัติรับรองสิทธิ จึงทำให้การรับรองสิทธิและเสรีภาพขาดรูปธรรม แม้ในอนาคตจะมีกฎหมายต้นแบบเพื่อการจัดตั้งศาลสิทธิมนุษยชนแห่งชาติและวิธีพิจารณาคดีสิทธิมนุษยชนก็ตาม แต่หากไม่มีกฎหมายสารบัญญัติที่บัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพไว้โดยตรงแล้ว จะทำให้การเสนอร่างกฎหมายต้นแบบเพื่อการจัดตั้งศาลสิทธิมนุษยชนแห่งชาติและวิธีพิจารณาคดีสิทธิมนุษยชนไม่อาจจะเป็นจริงได้

2. ปรับปรุงพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 47 เพราะถือเป็นบทบัญญัติปฏิเสธสิทธิของประชาชนที่ไม่สอดคล้องกับแนวคิดของการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนที่กำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญสามารถตรวจสอบ (review) คดีได้ ไม่ว่าคดีนั้นจะเป็นคดีประเภทใด หรือได้มีการฟ้องคดีในศาลชั้นใดก็ตาม ก็ให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจตรวจสอบคดีได้หากปรากฏว่ามีประเด็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนขึ้นสู่ศาลรัฐธรรมนูญ

3. ปรับปรุงอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2560 ใน 2 กรณี ดังนี้

3.1 ควรให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีอำนาจสอบสวนคดีละเมิดสิทธิมนุษยชนเช่นเดียวกับอำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนในทางสากลที่กำหนดให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีอำนาจสอบสวนคดีละเมิดสิทธิมนุษยชนได้ ให้เป็นพนักงานสอบสวนคดีละเมิดสิทธิมนุษยชนและมีอำนาจความเห็นในทางคดีเพื่อสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องต่ออัยการสูงสุดได้ ซึ่งจะสอดคล้องกับโครงสร้างกฎหมายต้นแบบเพื่อการจัดตั้งศาลสิทธิมนุษยชนแห่งชาติและวิธีพิจารณาคดีสิทธิมนุษยชนที่ผู้วิจัยได้นำเสนอไว้ จะทำให้เป็นการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเต็มรูปแบบ กล่าวคือ มีกฎหมายสารบัญญัติ กฎหมายวิธีสบัญญัติ และหน่วยงานผู้รับผิดชอบในการดำเนินการตามกฎหมาย

3.2 สภาพบังคับของคำวินิจฉัยของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติในกรณีเสนอมาตรการการแก้ไขการกระทำที่เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อบุคคลหรือหน่วยงานที่กระทำหรือละเลยการกระทำ เพื่อให้ดำเนินการตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ หากปรากฏว่าไม่มีการดำเนินการตามที่เสนอ ให้รายงานต่อคณะรัฐมนตรีและรัฐสภาเพื่อดำเนินการต่อไป กรณีดังกล่าวเมื่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติทำรายงานเรียบร้อยแล้วย่อมเป็นอันสิ้นสุดหน้าที่ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ กรณีข้างต้นทำให้คำวินิจฉัยของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติขาดสภาพบังคับทางกฎหมาย จึงควรให้คำวินิจฉัยของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีสภาพบังคับให้เป็นพยานหลักฐานที่เป็นข้อเท็จจริงซึ่งไม่อาจโต้แย้งได้ตามประมวลกฎหมายวิธี

พิจารณาความแย้ง มาตรา 84(2) เช่นเดียวกับสถานะของคำพิพากษาของศาลที่เป็นข้อเท็จจริงซึ่งไม่อาจโต้แย้งได้  
ในกรณีนำคำพิพากษาส่วนอาญาไปใช้ฟ้องเรียกค่าเสียหายในคดีส่วนแพ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา  
มาตรา 46 เพราะเมื่อพิจารณาสถานะของคำพิพากษาของศาลและคำวินิจฉัยของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ  
แล้ว ถือว่าเป็นองค์การตามรัฐธรรมนูญเช่นเดียวกันแต่แตกต่างกันเฉพาะที่มาเท่านั้น กล่าวคือ ศาลเป็นองค์กรอิสระ  
ตามหลักการแบ่งแยกอำนาจในรูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตย แต่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเป็น  
องค์กรอิสระและจัดตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งก็คือหน่วยงานตามรัฐธรรมนูญนั่นเอง ดังนั้นผลของการกระทำของ  
หน่วยงานตามรัฐธรรมนูญย่อมมีสถานภาพตามกฎหมายคล้ายคลึงกัน จึงควรให้คำวินิจฉัยของคณะกรรมการ  
สิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีสภาพบังคับทางกฎหมายให้เป็นรูปธรรมมากกว่านี้

## บรรณานุกรม

- กรมองค์การระหว่างประเทศ. (2551). *ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights)*. กรุงเทพฯ: กรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ.
- เกรียงไกร เจริญนาวัฒน์. (2561 ก). *หลักพื้นฐานกฎหมายมหาชน* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- \_\_\_\_\_. (2561 ข). *รัฐ รัฐธรรมนูญ และกฎหมาย* (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- นพนิติ สุริยะ. (2549). *ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิมนุษยชน*. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.
- \_\_\_\_\_. (2559). *สิทธิมนุษยชน: แนวคิดและการคุ้มครอง*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- สุนีย์ มัลลิกะมาลย์. (2555). *วิทยาการวิจัยทางนิติศาสตร์* (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- \_\_\_\_\_. (2560). *วิธีวิทยาการวิจัยทางนิติศาสตร์และสังคมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: อาร์ทิฟานี.
- สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. (2548). *รัฐธรรมนูญเปรียบเทียบ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.
- \_\_\_\_\_. (2556). *รายงานการศึกษาดูงาน ณ ศาลรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐอินโดนีเซีย ระหว่างวันที่ 4-7 มีนาคม พ.ศ. 2556*. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.
- House of Lords European Union Committee. (2015). *The UK, the EU and a British Bill of Rights*. London, UK: The Authority of the House of Lords.
- Inter-American Court of Human Rights. (2017). *Annual report 2017*. San Jose, Costa Rica: Inter-American Court of Human Rights.
- Lovejoy, Paul E. (2012). *Transformations in Slavery: A history of Slavery in Africa* (3 rd ed.). Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- The Supreme Court of India. (2018). *Indian judiciary: Annual report 2017–2018*. Delhi, India: The Supreme Court of India.
- United Nation. (2010). *National Human Rights Institutions History, principles, roles and responsibilities*. New York, NY: United Nation.

Vitit, Muntarhorn. (2016). *The core human rights treaties and Thailand*. Bangkok, Thailand: Brill Nijhoff.